

ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему полікультурної освіти у філософському контексті. На основі аналізу зарубіжних та вітчизняних наукових праць визначено її як загальну парадигму, що теоретично відображає реальні процеси сучасного культурно-освітнього життя, зокрема прагнення різних культур до зближення і взаємного вивчення, сприяє розвитку терпимості і культурного плюралізму. Методологічною основою полікультурної освіти є філософські вчення про побудову відкритого суспільства, взаємозв'язок, взаємозалежність, взаємодію культур (діалог культур), плюралізм культур та принципи рівності культур і багатокультурності, культурного релятивізму, взаємозв'язку національного й загальнолюдського.

Ключові слова: полікультурна освіта, культурний монізм, культурна антропологія, діалог культур, плюралізм культур, культурний релятивізм, взаємозв'язок національного й загальнолюдського.

Сьогодні для більшості країн характерне етнічне та культурне розмаїття. Торівля, туризм, міжнародний діалог учених та діячів мистецтва, мобільність кваліфікованих спеціалістів і міграція приводять до того, що в одній країні живуть люди, які належать до різних культур. Між тим глобалізація як всеохопне явище в сучасних соціокультурних умовах підштовхує людство до інтеграції, що, у свою чергу, може призвести до формування однополярного світу з єдиним управлінським центром. Щоб цього не сталося, людство має розв'язати важливу проблему – збереження та розвиток культурної самобутності кожного народу. Результати такого процесу будуть залежати від шляху, який обере людство. На думку Л. Гончаренко, один зі шляхів має філософське обґрунтування, оскільки полягає у врахуванні закономірностей діалектичного розвитку суспільства, коли єдине пронизує все багатоманіття, і будь-яке одиничне складає багатоманітне ціле [6, с. 200–204].

Сьогодні українські філософи (В. Андрущенко, О. Базалук, Л. Губерський, В. Ільїн, С. Клепко, В. Кремень, В. Лутай, М. Михальченко, Н. Юхименко та ін.) розгорнули дискусію в цьому контексті навколо пошуку основи для розбудови відкритого полікультурного суспільства, переорієнтованого з ідеологізованої монополярної моделі на плюралістичну поліцентриську, адекватну викликам ХХІ ст. Важливим елементом такої основи постає зміст сучасної освіти, який повинен відповідати зазначеним соціальним очікуванням [7, с. 36].

Сучасна освіта – відкрита нелінійна система, що має такі характеристики: цілісність, мультикультуралізм, контекстуальність, діалогізм. За такої системи зберігається функція підготовки до життя особистості, яка мешкатиме у світі багатоманітних зв'язків, здатної орієнтуватися у швидкоплинному житті, адекватно сприймати зміни, усвідомлювати мінливість природної складової свого існування. Сьогодні спонукає людину глибше замислюватися над майбутнім, розробляти нові наміри й орієнтації [1].

Проблема існування в полікультурному соціумі – це проблема кожної окремої особистості, групи людей і цілих країн, цивілізацій. Універсальними принципами людської життєдіяльності в усі часи були і залишаються толерантність у міжособи-

стісних стосунках, гармонізація мовленнєвої взаємодії, емоційна співчутливість [7, с. 17]. На ці положення спирається полікультурна освіта.

Полікультурну освіту як наукову проблему розглядають у зарубіжних концепціях мультикультурної освіти (Д. Бенкс та ін.), міжкультурної освіти (Г. Ауернхаймер, П. Бателан, В. Ніке та ін.), глобальної освіти (Р. Хенві), міжкультурної комунікації (Н. Іконников, Р. Льюїс, К. Сторті, С. Тер-Мінасова та ін.), освоєння чужої культури (М. Беннет), взаємодії культур (В. Біблер, Н. Крилова, В. Тішков та ін.), соціалізації (Д. Дьюї), міграційної педагогіки (О. Гукаленко, Г. Солдатова та ін.), етнічної і крос-культурної психології (Н. Лебедева, Т. Стефаненко та ін.).

Наукові праці українських учених присвячені розгляду філософських основ полікультурної освіти (В. Андрущенко, О. Базалук, Л. Губерський, В. Ільїн, С. Клепко, В. Кремень, В. Лутай, М. Михальченко, Н. Юхименко та ін.); вивченню передумов запровадження полікультурної освіти в Україні (К. Баханов, Л. Голик, В. Загороднова, Т. Клиненко, М. Красовицький та ін.); висвітленню теоретико-методичних засад формування полікультурної компетентності молодого покоління та спеціальної підготовки майбутніх педагогів, здатних діяти у поліетнічному регіоні (Л. Гончаренко, О. Гуренко, В. Загороднова, В. Кузьменко, О. Мілютіна, Л. Редькіна, Л. Чередниченко, Н. Якса та ін.).

Мета статті полягає у розгляді філософських учень, що є методологічною основою полікультурної освіти.

Термін “полікультурна освіта” є калькою сформованого в західній інтелектуальній культурі в 70-ті рр. ХХ ст. поняття “multicultural education”. Перші спроби визначення цього поняття було зроблено авторами міжнародного педагогічного словника, виданого в Лондоні в 1977 р., які кваліфікували феномен “multicultural education” як віддзеркалення ідеалів культурного плюралізму у сфері освіти. Визначення терміна “multicultural education” у педагогічному вимірі наведено в Міжнародній енциклопедії освіти, де його розглядають як “педагогічний процес, у якому репрезентуються дві або більше культури, що відрізняються за мовною, етнічною, національною або расовою ознакою” [15].

М. Бахтін, В. Біблер, І. Васютенкова, О. Яркова та ін. зараховують полікультурну освіту до таких основоположних категорій філософії культури, як “культурний монізм” і “культурний плюралізм”. Ці категорії відображають два фундаментальні аспекти буття культури – його єдність і різноманіття. Осмислення світу культури як єдиного і водночас багатомірного є складним завданням. Для його розв’язання необхідний особливий, діалогічний спосіб мислення. Крім того, якщо розглядати полікультурну освіту як сферу соціального життя людей, з одного боку, і як процес розвитку людини – з іншого, то абсолютно очевидним стає взаємозв’язок і взаємообумовленість освіти і культури (І. Васютенкова). У цьому руслі освіту розглядають як підсистему культури, спрямовану на формування особистості, готової успішно діяти в умовах існуючої культури; як спосіб залучення молодого покоління до цінностей, що характеризують культуру певного суспільства; як механізм культурного розвитку і руху вперед (зкладає здатність створювати культурні проекти в майбутньому). Дослідниця переконана, що саме таке розуміння сутності освітнього процесу зумовлює актуалізацію культурологічного підходу [4].

М. Данилевський, Е. Мейлер, А. Тойнбі визначили, що найбільш ранньою була монологічна форма осмислення світу культури, основу якої становив культурний монізм – позиція, що заснована на абсолютизації культурної єдності й базується на принципах єдинокультур’я. Це наочно демонструє історія європейської осві-

ти, яка у своїх початкових формах була монокультурною. Утіленням культурного монізму виступав середньовічний університет – християнська теологія кваліфікувала нехристиянські культури як зло, гріх. Секуляризація освіти в епоху Просвітництва не відмінє монокультурні стратегії, тільки змінює їх спрямованість – освіту починають розглядати як залучення до європейської культури, інші культури кваліфікуються як відсталі, дикі, варварські. У XIX ст. європейська просвітницька монокультурна модель освіти набуває статусу універсальної: у суспільствах, що стали на шлях модернізації, освіта котується як процес залучення до європейської культури, тобто як вестернізація. У цей час підвищується конфліктогенна ситуація на міжетнічному ґрунті в усьому світі, й зусилля багатьох країн спрямовуються на пошук дієвих шляхів запобігання виникненню конфліктів на міжнаціональній основі, а також створення необхідних умов для гармонійного співіснування громадян різних національностей. У всьому світі починає утверджуватися полікультурна освіта [12, с. 93–127].

Її розвиток зумовлений не тільки історичними та соціокультурними передумовами, а й ґрунтується на традиціях вітчизняної й зарубіжної філософії, педагогіки та психології. Тож першоджерелом полікультурної освіти вважається програма “Панпедія”, розроблена Я.А. Коменським у XVI ст. Видатний чеський мислитель, спираючись на думку про спільність людей, їхніх потреб та устремлінь, обґрунтував панпедію як універсальну програму виховання всього людства. Істотною частиною “Панпедії” є настанови щодо формування в дітей умінь жити в мирі та дружбі з іншими, виконувати взаємні обов’язки, поважати і любити людей [10].

Тісний зв’язок з концепцією полікультурної освіти мають філософські роздуми Ж.-Ж. Руссо про справедливість перебудови суспільства, де кожен може знайти своє місце та здобути свободу й щастя. Висловлюючи свої думки щодо діалогу культур, філософ виступає проти об’єднання народів і націй, що може викликати нівелювання відмінностей між культурами. Негативно висловлюючись про місіонерські намагання європейських народів, він обґрунтовує важливість збереження унікальності кожної культури, оскільки для нього культура відіграє роль явища, що відрізняє народи [13].

Натомість І. Гердер у своїх працях розглядав культуру як одну з умов розвитку народів. Для концепції сучасної полікультурної освіти важливе значення мають його твердження щодо знайомства з культурами різних народів і обміну культурними досягненнями. Учений зазначав, що рівень розвитку культури співвідноситься з рівнем людини в цій культурі [5].

І. Кант у філософських трактатах надавав особливого значення культурній взаємодії, наголошуючи на необхідності перебувати у спілкуванні з людьми і в цьому спілкуванні за допомогою мистецтва й науки підвищувати рівень своєї культури, цивілізованості, моральності. На думку мислителя, культури сформувалися завдяки взаємним контактам [8].

Проблеми полікультурності найбільш активно почали вивчати у XX ст. У той час посилювався інтерес науковців до вивчення відмінностей різних культур. Їх аналіз давав змогу говорити про унікальність кожної окремої культури.

Однією з перших наук, що пропагувала принцип рівності культур і багатокультурності, була культурна антропологія. Згідно з її ідеями, не існує єдиної для всього людства культури, яка поетапно розвивається, а є множина культур, що відповідає різним типам і формам способу життя людини. У концепціях культурної антропології загальний історико-культурний процес розвитку суспільства подано у

вигляді суми різноспрямованих культур, що розвиваються [7, с. 19]. Смысловим ядром цих концепцій є принцип культурного релятивізму, обґрунтований американським культурологом М. Херсковіцем, за яким не існує кращої і гіршої культури, а є рівноцінні, відмінні за способами регуляції взаємин індивідів між собою і навколишнім середовищем [3].

У першій половині ХХ ст. дослідників зацікавила взаємодія особистості та культури, дії, думки, почуття індивідів в умовах культурного середовища. Цей напрям отримав назву психологічної антропології (Р. Бенедикт, К. Дюбуа, К. Клакхон, Р. Лінтон, М. Мід, Дж. Хонігман та ін.).

У центрі уваги антропологів постав розвиток специфічного типу особистості, що відображає певну культуру. Так, М. Мід досліджувала культурно зумовлені методи виховання, їх вплив на розвиток індивідуальності в дітей та етнокультурні особливості психічних процесів, закономірності формування і виявлення національного характеру. Дослідниця розмежувала поняття “соціалізація” та “інкультурація”, де перше – соціальне навчання взагалі, а друге – “реальний процес навчання у специфічній культурі”.

Ідеї полікультурної освіти набули поширення й у радянській педагогічній науці та практиці. Так, значний інтерес викликають погляди видатного російського педагога К. Ушинського, які лягли в основу радянської педагогіки, передусім ідеї взаємозв'язку національного та загальнолюдського. Педагог надавав великого значення вивченню рідної мови, яка, на його думку, прилучає підрастаюче покоління до рідної природи, історії, збагачує мудрістю трудового народу, кращими його моральними якостями. За К. Ушинським, педагогічна діяльність на початковому етапі здійснюється на основі національного ідеалу, вже потім трансформується у площину досягнення ідеалу загальнолюдського [14].

Вчення К. Ушинського розвинув інший видатний російський педагог, філософ, мислитель П. Каптерев. Його ідеї про взаємозв'язок національного і загальнолюдського в педагогіці мають важливе значення для розуміння значення полікультурної освіти у становленні особистості. Учений підкреслював, що педагогічна діяльність спочатку здійснюється на основі національного ідеалу, а потім трансформується в діяльність, спрямовану на досягнення загальнолюдського ідеалу. У вихованні слід звертатися не до одного народу, а до багатьох, розглянути їх ідеали і поповнити недоліки свого національного ідеалу цінними чужими властивостями: народне потрібно поєднувати з чужорідним, зі всенародним, загальнолюдським [9].

У цілому в післяжовтневий період науковці обґрунтовували інтернаціональне виховання. Його гуманістична спрямованість виражалася в протистоянні расизму й націоналізму, у повазі звичаїв і культури інших країн і народів, у прагненні до співробітництва з ними – без чого сьогодні не можна уявити процес орієнтації підрастаючого покоління на базові цінності багатонаціонального демократичного суспільства.

Утім, офіційна радянська ідеологічна доктрина базувалася на поняттях “інтернаціоналізму” та “дружби народів”. Вважалося, що в СРСР усі народи рівні, їх культури “процвітають”, а національні або міжнаціональні проблеми в основному розв'язано; культура кожного народу Радянського Союзу є “національною – за формою, соціалістичною – за змістом”. Метою “ленінської національної політики” було поступове зближення і в перспективі “злиття” національностей і народів СРСР. Проголошувалося, що внаслідок такого “зближення” вже виникла “нова історична спільність людей – радянський народ”. Реальні проблеми національно-

культурної взаємодії ігнорувалися. На їх дослідження й обнародування існувала неофіційна заборона [2].

Після розпаду Радянського Союзу у 90-х рр. XX ст. у російській та українській педагогічній науці спостерігалася активізація теоретичних пошуків у напрямі полікультурної освіти. Більшість науковців (Т. Атрощенко, З. Гасанов, Г. Дмитрієв, В. Макаєв, З. Малькова, Л. Супрунова, Г. Філіпчук та ін.) підкреслює, що головною цінністю полікультурної освіти є плюралізм культур. Полікультурна освіта повинна сприяти за допомогою школи та інших освітніх інститутів, сім'ї та громадських організацій створенню демократичної держави, яка характеризується: толерантністю поглядів, суджень людей; визнанням та розвитком культурного плюралізму в суспільстві; рівними правами, обов'язками та можливостями для всіх громадян; ефективною участю всіх і кожного у прийнятті рішень, які стосуються як особистого життя людини, так і суспільства; справедливістю всіх і кожного; свободою вибору; повагою рішень більшості та захистом прав меншин; повагою права вільного вибору людиною своїх культурних ідентичностей.

Інтеграція України до європейського освітнього простору на початку XXI ст. актуалізувала науковий пошук ідей полікультурної освіти з боку вітчизняних дослідників. Так, на сторінках вітчизняних педагогічних видань останніми роками з'явилися праці В. Бойченко, В. Болгаріної, Л. Гончаренко, Л. Горбунової, М. Кравчицького, В. Кузьменка, І. Лощенової, А. Рижанової, О. Сухомлинської, Л. Чердниченко, Н. Якси та інших з цієї проблеми.

У своїх працях В. Кузьменко і Л. Гончаренко дослідили такі чинники, що зумовлюють запровадження полікультурної освіти в Україні: зростання етнічної та расової свідомості людей; міграційні процеси, що значно підсилюють міжкультурні контакти; глобалізація світу, яка змінює не тільки економіку й політику, а впливає і на картину міжкультурних зв'язків; розширення міжнародної співпраці, що вимагає діалогу між націями та їх культурами; розвиток планетарної макроекономіки, яка сприяє створенню транснаціональних корпорацій, що долають межі національного суверенітету у сфері економіки; удосконалення інформаційної сфери і комунікаційних систем, які дають народам змогу зближуватися, стирати територіальні, мовні, релігійні та культурні бар'єри; прагнення окремих осіб і цілих народностей набути своєї етнічної ідентичності [11, с. 17–19].

Погоджуємось із В. Подобедом, який наголошує на тому, що полікультурна освіта – це “загальна парадигма або стратегія, що теоретично відображає реальні процеси сучасного культурно-освітнього життя, зокрема прагнення різних культур до зближення і до взаємного вивчення, сприяє розвитку терпимості і культурного плюралізму” [12, с. 93]. Науковець формулює завдання полікультурної освіти так: “вивчення якомога більшої кількості культурних моделей та образів культури із “картинами світу”, що її супроводжує – всієї їх розмаїтості, без абсолютизації або взяття за ідеал якоїсь окремої культури (морально-етичної, релігійної системи, способу соціального устрою), переконання вихованців у відносності будь-якої ціннісної ієрархії, будь-якого уявлення про необхідне, про істинне тощо; формування терпимості та толерантності стосовно інокультурного буття як інструменту міжнаціонального спілкування, переконання у недопустимості расистських, шовіністичних та націоналістичних проявів у будь-якій сфері культурного життя; вивчення демократичних цінностей, які є єдиною можливою системою цінностей, гарантом збереження розмаїття за умови рівності та вільного розвитку всіх культур” [12, с. 102].

Висновки. Отже, узагальнюючи основні ідеї зарубіжних та вітчизняних науковців, можна стверджувати, що сьогодні полікультурну освіту розглядають як загальну парадигму або стратегію, що теоретично відображає реальні процеси сучасного культурно-освітнього життя, зокрема прагнення різних культур до зближення і до взаємного вивчення, сприяє розвитку терпимості і культурного плюралізму. Методологічною основою полікультурної освіти є філософські вчення про побудову відкритого суспільства, взаємозв'язок, взаємозалежність, взаємодію культур (діалог культур), плюралізм культур та принципи рівності культур і багатокультурності, культурного релятивізму, взаємозв'язку національного й загальнолюдського.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямі є вивчення особливостей запровадження полікультурної освіти в навчальні заклади України.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. Культура. Ідеологія. Особистість / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К. : Знання України, 2002. – 587 с.
2. Багатокультурність і освіта. Перспективи запровадження засад полікультурності в системі середньої освіти України. Аналітичний огляд та рекомендації / за ред. О. Гриценка. – К. : УЦКД, 2001. – 96 с.
3. Белик А.А. Культурология : учеб. пособ. / В.И. Бахмин, А.А. Белик, Я.М. Бергер, Е.Ю. Гениева, Г.Г. Дилигенский, В.Д. Шадриков. – М. : Российский государственный гуманитарный университет 1999. – 171 с.
4. Васютенкова И.В. Сущностные аспекты и актуальность поликультурного образования в современных условиях / И.В. Васютенкова // Личность, общество и образование в современной социокультурной ситуации : [межвуз. сб. науч. тр.] – СПб. : ЛОИРО, 2007. – 574 с.
5. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества / И.Г. Гердер ; [пер. с нем. А.В. Михайлова]. – М. : Наука, 1977. – 705 с.
6. Гончаренко Л.А. Перепідготовка вчителів у напрямку полікультурної свідомості в умовах інтеграції в європейський освітній простір / Л.А. Гончаренко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка: Серія "Педагогічні науки". – Вип. 2 (41). – 2005. – С. 200–204.
7. Дороз В.Ф. Крос-культурне навчання учнів-білінгвів української мови : [монографія] / В.Ф. Дороз. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 456 с.
8. Кант И. Критика практического разума : соч. в 6 т. / И. Кант. – М. : Мысль, 1965. – Т. 4 (1). – С. 311–501.
9. Каптерев П.Ф. Дидактические очерки. Теория образования [Электронный ресурс] / П.Ф. Каптерев. – Режим доступа : http://dugward.ru/library/kapterev_pf/kapterev_p_f_didakticheskie_ocherki.html#pred.
10. Коменский Я.-А. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. / Коменский Ян-Амос. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2. – 576 с.
11. Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи : навч. посіб. / В.В. Кузьменко, Л.А. Гончаренко. – Херсон : РПО, 2006. – 92 с.
12. Образование взрослых на рубеже веков: вопросы методологии, теории и практики : монография : в 4-х т. / науч. ред. В.И. Подобед. – Екатеринбург, 2000. – Т. 2. Кн. 2. – 156 с.
13. Руссо Жан-Жак. Избранное / Жан-Жак Руссо ; [перевод с фр. М. Розанова, Д. Горбова ; коммент. И. Верцман, Д. Горбова]. – М. : Терра, 1996. – 656 с.
14. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения : в 6 т. / Константин Дмитриевич Ушинский. – М. : Педагогика, 1988. – Т. 1 – 414 с.
15. International Dictionary of Education. – Oxford, 1994. – Vol. 7. – P. 3963.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2013.

Гуренко О.И. Философский контекст поликультурного образования

В статье рассмотрена проблема поликультурного образования в философском контексте. На основе анализа зарубежных и отечественных научных трудов она определена как общая парадигма, теоретически отражающая реальные процессы современной культурно-образовательной жизни, в частности стремление различных культур к сближению и взаимному изучению, способствующая развитию терпимости и культурного плюрализма. Методологической основой поликультурного образования являются философские учения о построении открытого общества, взаимосвязи, взаимозависимости, взаимодействии культур (диалог культур), плюрализме культур, принципах равенства культур и многокультурности, культурного релятивизма, взаимосвязи национального и общечеловеческого.

Ключевые слова: поликультурное образование, культурный монизм, культурная антропология, диалог культур, плюрализм культур, культурный релятивизм, взаимосвязь национального и общечеловеческого.

Gurenko O. Philosophical context of multicultural education

The article deals with the problem of the nature of multicultural education in philosophical context. On the bases of the analysis of foreign and national scientific researches (V. Podobed, R. Ahadullin etc.) it is defined as a common paradigm that theoretically reflects the actual processes of contemporary cultural and educational life, including desire of different cultures to the approaching and to mutual learning, promotes tolerance and cultural pluralism.

The methodological basis of multicultural education is the philosophical doctrine of creation an open society, interconnection, interdependence, interaction of cultures (dialogue of cultures), cultural pluralism and the principles of equality of cultures and multiculturalism, cultural relativism, the relationship of national and universal.

According to the Ukrainian philosophers (V. Andrushchenko, L. Guberskiy, M. Mykhalchenko, O. Bazaluk, N. Yukhymenko, S. Klepko, S. Kremen, V. Ilyin, V. Lutay etc.), an important element of the basis for the development of open multicultural society shifted from monopolar ideologically pluralistic model to the polycentric one, adequate to the challenges of the XXI century is the content of modern education, which must meet specified social expectations.

One of the earliest sciences that promoted equality of cultures and multiculturalism was the cultural anthropology. According to its ideas, there is no single culture for all mankind, which gradually develops, but there is plurality of cultures, corresponding to different types and forms of image of human life. In the concepts of cultural anthropology the historical and cultural process of social development is presented as a sum of divergent developing cultures. Semantic core of this concept is the principle of cultural relativism, grounded by M. Herskovits, according to which there aren't the best and the worst cultures but there are only equal, different ways of regulating the relationship of individuals between each other and the environment.

Ideas of national philosophers and educators (P. Kaptyeryev, Z. Hasanov, M. Stelmakhovych, G. Filipchuk etc.) about the relationship of national and universal in pedagogy are important for understanding the role of multicultural education in the development of personality. Educational activity should be based on national ideals, and then transformed into activities aimed at achieving universal ideal.

Most modern scholars (T. Atroshchenko, Z. Hasanov, G. Dmitriev, V. Makayev, Z. Malkova, L. Suprunova, G. Filipchuk etc.) emphasize that the main value of multicultural education is plurality of cultures. Multicultural education should be promoted through schools and other educational institutions, families and community organizations to create a democratic state, which is characterized by: tolerant views, people's opinions, recognition and development of cultural pluralism in society, equal rights, responsibilities and opportunities for all citizens, effective participation of everyone in decisions relating to both personal life and society, justice of all and every person, freedom of choice, respect for decisions of the majority and the protection of minorities, respect for the right of free choice of a person of his/her cultural identities.

Key words: multicultural education, cultural monism, cultural anthropology, dialogue of cultures, cultural pluralism, cultural relativism, the relationship of national and universal.